

BRAINPORT
EINDHOVEN

home of pioneers

Meertaligheid in het speciaal onderwijs

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Taalontwikkeling en taalvaardigheid	5
1. Inleiding	5
2. Taalontwikkeling in het speciaal onderwijs: hetzelfde proces, maar toch anders	5
3. Voorwaarden om tot leren te komen	6
4. Omgaan met de stille periode	8
5. Brede intake: taalontwikkeling in de thuistaal	9
Emotietaal	11
1. Inleiding	11
2. Waarom emotietaal een belangrijk thema is in het onderwijs	12
3. Benoemen om te begrijpen	12
4. Een meertalige gevoelswereld	13
5. Emoties aanleren in de klas	15
Ouderbetrokkenheid	19
1. Inleiding	19
2. Uitdagingen én kansen bij meertalige ouders	20
3. De eerste stap: het opbouwen van een relatie	21
4. Ontmoeting mag, maar is geen must	23
5. Toegankelijke communicatie, de juiste mix	24
6. Samen naar meer ouderbetrokkenheid	25
Bronnen	27

Voorwoord

Een leerling die al weken nauwelijks praat en vooral door middel van lichaamstaal communiceert. Een leerling die boos wordt en verstijft zodra hij aangesproken wordt. Een leerling die aangeeft dat hij iets ‘niet snapt’, terwijl hij het thuis wél begrijpt. Veel leerlingen functioneren met een ‘alarmbel’ die continu afgaat. De oorzaken zijn uiteenlopend: stress, trauma, onzekerheid, migratie-ervaringen of taalachterstanden. Een brein in alarmstand kan niet leren en neemt geen informatie op. Wie werkt in het speciaal onderwijs herkent dit soort situaties. Het raakt aan taal, aan emoties en aan de vraag hoe je samen met ouders kunt bouwen aan ontwikkeling.

Binnen de Brainportregio zien we steeds meer leerlingen met een meertalige achtergrond instromen in het speciaal onderwijs. Dat vraagt extra kennis en aandacht. Hoe verloopt taalontwikkeling bij deze kinderen? Hoe help je deze kinderen als ze de woorden niet kunnen vinden? En hoe werk je met ouders die vanuit hun cultuur andere verwachtingen en opvoedvisies meenemen? Dit whitepaper helpt je om daar beter zicht op te krijgen en praktische stappen in te zetten.

In het eerste hoofdstuk gaan we dieper in op taalontwikkeling van meertalige leerlingen in het speciaal onderwijs. Daarbij heeft taalontwikkeling altijd samenhang met sociaal-emotionele, cognitieve en motorische ontwikkeling. Veiligheid, rust en herhaling vormen de basis. In dit hoofdstuk vind je voorbeelden uit de praktijk en praktische tips.

Het tweede hoofdstuk richt zich op emotietaal. Veel meertalige leerlingen voelen meer dan ze kunnen zeggen. Dat kan zorgen voor spanning, overprikkeling of non-verbaal gedrag. Dit hoofdstuk laat zien hoe je stap voor stap emotietaal kunt opbouwen, hoe je basisemoties kunt gebruiken als houvast, hoe visualisaties en routines rust geven, en hoe je ruimte maakt om in een veilige omgeving wél te leren.

In het derde hoofdstuk staat samenwerking met ouders centraal. Een kind ontwikkelt zich niet alleen op school, maar ook thuis. Meertalige ouders nemen eigen ervaringen, gewoonten en verwachtingen mee. Soms lopen gesprekken daardoor anders, maar daar hoeven geen drempels door te ontstaan. Dit hoofdstuk biedt tips en voorbeelden om ouders te betrekken, verwachtingen uit te wisselen en verbinding te versterken.

Deze informatie helpt je om beter aan te sluiten bij wat meertalige leerlingen nodig hebben. Dat doen we aan de hand van theoretische inzichten, voorbeelden en handvatten die passen bij de dagelijkse praktijk. We hopen dat je je erin herkent, dat het inspireert en dat het bijdraagt aan een omgeving waarin ieder kind zich gezien voelt en tot zijn recht kan komen.

Dit whitepaper is geschreven door TextVast, in samenwerking met de volgende professionals:

- Simone Olde Agterhuis, logopedist op de Prins Willem-Alexanderschool (PWA)*
- Kimberley van Berlo, leerkrachtondersteuner op de Antoon van Dijkschool**
- Anne van Buul, docent-onderzoeker op Hogeschool de Kempel
- Elke Derks, orthopedagoog op de Prins Willem-Alexanderschool (PWA)*
- Fieke van Groningen, extern begeleider onderwijs bij Stichting Speciaal Onderwijs en Expertisecentra (SSOE)
- Annoek Snip, kinder- en jeugdpsycholoog en traumatoloog
- Monique van Sprang, intern begeleider en taalcoördinator bij MBS Eindhoven**
- Leonie Verspaget, leerkrachtondersteuner Structuurgroep, Antoon van Dijkschool**
- Maja Zuiderveld, expert meertaligheid bij Bureau D'r Bij
- Dennis Witsiers, projectleider Brainport voor Onderwijs

* Onderdeel van stichting Veldvest

** Onderdeel van Stichting Speciaal Onderwijs en Expertisecentra (SSOE)

Dank aan alle andere deelnemers van het lerend netwerk SO/VSO meertaligheid en diversiteit. Hierin zijn de volgende stichtingen vertegenwoordigd: SSOE, Veldvest, Berkenschutse, onderdeel van Stichting Kempenhaeghe, Onderwijsstichting KempenKind en Vitus Zuid.

Wil je na het lezen van dit whitepaper meer weten over het lerend netwerk SO/VSO meertaligheid? Neem dan contact op via info@samenlevenindiversiteit.nl.

Dit whitepaper is mede mogelijk gemaakt dankzij een bijdrage uit de Regio Deal-gelden.

Taalontwikkeling en taalvaardigheid

1. Inleiding

De taalontwikkeling van meertalige kinderen in het speciaal onderwijs verloopt volgens dezelfde fases als bij kinderen in het regulier onderwijs. Toch zijn er wel degelijk zaken te benoemen die anders of extra helpend zijn in het onderwijs. In dit hoofdstuk gaan we dieper in op wat dit in de praktijk inhoudt. We delen hulpmiddelen die scholen kunnen inzetten om taalontwikkeling van deze leerlingen (beter) in kaart te brengen en delen tips om nog meer aan te sluiten bij hun mogelijkheden.

2. Taalontwikkeling in het speciaal onderwijs: hetzelfde proces, maar toch anders

De basisprincipes van taalontwikkeling zijn universeel: kinderen leren taal door interactie en herhaling in betekenisvolle contexten. Meertalige kinderen in het speciaal onderwijs doorlopen dezelfde fases in hun taalontwikkeling als leerlingen in het regulier onderwijs. Alleen verloopt die ontwikkeling anders of langzamer en hebben leerlingen vaak een ander uitstroomniveau als het om taalvaardigheid gaat.

Taalontwikkeling staat niet op zichzelf

Veel leerlingen in het speciaal onderwijs hebben daarnaast bijkomende uitdagingen, zoals problemen met auditieve verwerking, concentratie of leer- en gedragsstoornissen. Taalontwikkeling staat daarom nooit op zichzelf, maar is verbonden met de sociaal-emotionele, motorische en cognitieve ontwikkeling van een kind.

Dat alles vraagt om een andere manier van kijken. Waar in het regulier onderwijs de focus bij meertalige kinderen vaak ligt op het behalen van het referentieniveau 1F of hoger, draait het in het speciaal onderwijs vooral om communicatieve redzaamheid: het vermogen van een leerling om zich zo goed mogelijk uit te drukken en begrepen te worden.

'WE ZIJN BLIJ ALS EEN KIND
COMMUNICATIEF REDZAAM IS.
HOE WE DAT BEREIKEN? DAT IS MAATWERK.'

-Simone Olde Agterhuis, logopedist binnen het speciaal onderwijs

Het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ) onderschrijft dat de uitgangspunten in het speciaal onderwijs anders zijn. In de Richtlijn Taalontwikkeling wordt uitgegaan van een percentage kinderen dat de verwachte mijlpalen niet haalt. Dat zijn vaak de leerlingen die in het speciaal onderwijs terechtkomen. Het doel is dan niet om achterstanden weg te werken, maar om te zorgen dat elk kind zich binnen de eigen mogelijkheden kan ontwikkelen.

3. Voorwaarden om tot leren te komen

Een belangrijk aspect is het creëren van de juiste voorwaarden om tot leren te komen. Scholen bieden een bepaalde structuur, werken met kleinere groepen en kunnen intensievere begeleiding geven. Het tempo ligt lager en er is meer ruimte voor herhaling.

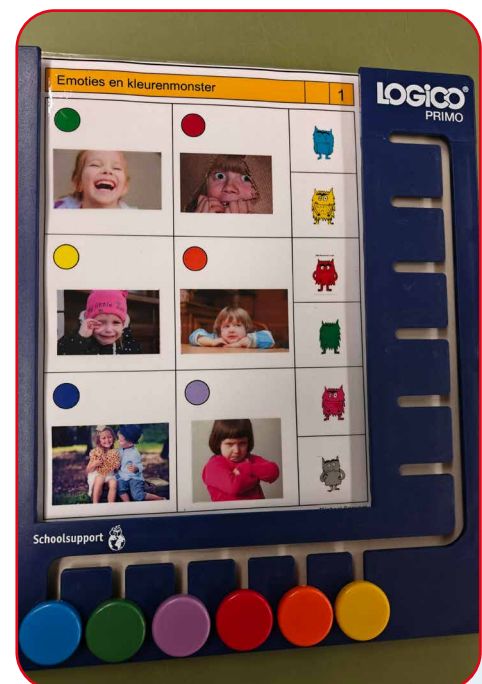
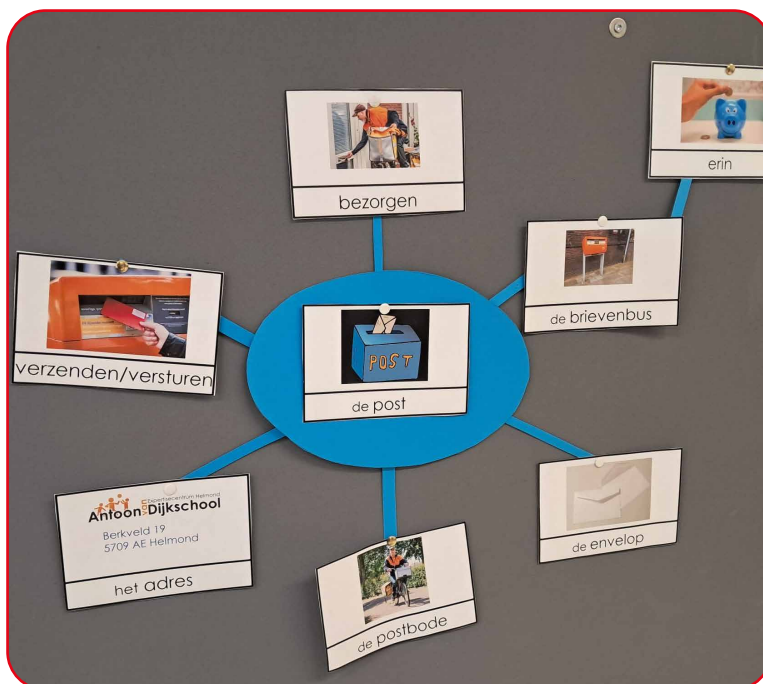
Binnen het speciaal onderwijs wordt taal bovendien vaak ondersteund met visuele en non-verbale middelen. Wat in het regulier onderwijs geldt als extra optie, is hier een vanzelfsprekend onderdeel van de dagelijkse praktijk. Daarmee zijn de basisvoorwaarden voor taalontwikkeling vaak gunstig: leerlingen krijgen rust en herhaling, ze voelen zich veilig én ze leren multisensorisch (met meerdere zintuigen tegelijk).

Bewust versterken wat werkt

In het speciaal onderwijs gebeurt dus al veel dat de taalontwikkeling van meertalige leerlingen stimuleert, soms onbewust. Toch loont het om die aanpak bewuster in te zetten.

Een effectieve manier om dat te doen is via scaffolding. Dit betekent letterlijk: in de steigers zetten. Daarbij ondersteunt de onderwijsprofessional leerlingen met hulpmiddelen en strategieën, zodat ze taal steeds zelfstandiger kunnen gebruiken. Taalsteun is een vorm van scaffolding, gericht op het versterken van taalbegrip en taalproductie. Onderzoekers Maaïke Hajer en Jantien Smit (zie bronnenlijst) onderscheiden vier soorten taalsteun:

- **Taalsteun door interactie te bevorderen,**
door leerlingen meer spreekansen te bieden en samen taal te oefenen.
- **Geplande taalsteun,**
zoals communicatiekaarten, pictogrammen, kernwoordenkaarten, visuele voorbeelden, herhaling en modeling.

- **Interactieve taalsteun,**
bijvoorbeeld langzamer en duidelijker spreken, zinnen verkorten en sleutelwoorden benadrukken, maar ook taaluitingen van leerlingen correct of aangevuld terug te geven.
- **Meertalige taalsteun,**
waarbij de thuistaal wordt ingezet om nieuwe woorden en begrippen te leren.

In het speciaal onderwijs is dit vaak al een vanzelfsprekend onderdeel van de dagelijkse praktijk. Door die aanpak expliciet te maken, er samen op te reflecteren en ervaringen uit te wisselen, kan het team taalsteun nog gericht inzetten. Zo ontstaat een doorlopende leerlijn waarin iedere leerling, op zijn of haar eigen tempo, taal durft te gebruiken.

'IN HET SPECIAAL ONDERWIJS KUNNEN ALLE LEERLINGEN
TAALSTEUN GEBRUIKEN. DAAROM KAN DEZE DIDACTISCHE
STRATEGIE DE HELE DAG DOOR WORDEN INGEZET.'

-Anne van Buul, docent-onderzoeker bij Hogeschool de Kempel

Optimale voorwaarden om tot leren te komen:

- Richt de aandacht niet alleen op taalproductie (wat een leerling zegt), maar ook op **taalbegrip** (wat een leerling begrijpt). Door eerst begrip te versterken, groeit de woordenschat en het vertrouwen om te spreken.
- Zorg dat **taalontwikkeling onderdeel is van de hele schooldag**, laat het ook (speels) terugkomen in andere vakken en op andere momenten.
- Leg de **nadruk** op wat een leerling wél kan en bouw daarop verder.
- **Vier ook de kleine stappen** (ook non-verbaal): elke vooruitgang in communicatie telt.
- Zorg voor goede basisvoorwaarden voor leren: rust, herhaling en veiligheid.
- Combineer een **rijk taalaanbod** met voldoende visuele ondersteuning. Gebruik pictogrammen, gebaren en kernwoordenkaarten om taal concreet te maken.
- **Zet de thuistaal in op school (translanguaging)**. Koppel woorden uit de thuistaal aan Nederlandse woorden en laat kinderen bijvoorbeeld lezen of luisteren in hun thuistaal.
- Zet eventueel vertaaltools in.

4. Omgaan met de stille periode

Bij onderwijsprofessionals is 'de stille periode' een bekend begrip. Meertalige leerlingen maken vaak een stille periode door. In deze fase begrijpen kinderen meestal meer dan ze kunnen zeggen. Het is een normaal onderdeel van tweedetaalverwerving, maar kan in de praktijk lastig zijn om goed te duiden. Zeker omdat de stille periode, in tegenstelling tot wat soms gedacht wordt, langer dan een jaar kan duren.

Het is normaal dat een kind tijd nodig heeft om te wennen. Er gebeurt veel, zeker als een kind nieuw in het land is of op school. Neem die tijd om deze fase samen door te komen, zonder te snel met een oplossing of label te komen. Het beste wat je kunt doen, is veiligheid en voorspelbaarheid bieden.

Niet te snel labelen

Een stille periode betekent niet automatisch dat er sprake is van een taalontwikkelingsstoornis (TOS) of een ander onderliggend probleem.

Overigens kunnen periodes van stilte ook voortkomen uit spanning of overprikkeling, soms omdat ze eerst moeten leren vertrouwen. Stilte is dan geen probleem, maar een vorm van verwerking.

'ALS EEN LEERLING STIL IS, WIL DAT NIET ZEGGEN
DAT ER NIETS GEBEURT. OOK IN DE STILLE PERIODE
WORDT VAAK VEEL TAAL GELEERD.'

-Anne van Buul, docent-onderzoeker bij Hogeschool de Kempel

Het is belangrijk dat scholen en teams de stille periode herkennen en het onderscheid leren zien tussen een tijdelijke achterstand in tweedetaalverwerving en een structurele taalstoornis. Daarvoor bestaan verschillende handreikingen, zoals de Siméa-richtlijn 'Onderscheid TOS en NT2', die praktische ondersteuning biedt bij het analyseren van observaties en taalgedrag.

Let op non-verbale signalen

Observeer in deze fase vooral wat een kind wél begrijpt. Reageert het op gebaren, gezichtsuitdrukkingen of pictogrammen? Deze non-verbale signalen zeggen vaak meer dan woorden. Door die signalen serieus te nemen en er positief op te reageren, bouw je vertrouwen op dat later tot taal kan leiden.

Kijk daarnaast ook naar de ontwikkeling in de thuistaal. Als een kind in de thuistaal meer vooruitgang laat zien dan in het Nederlands, is er geen sprake van een taalontwikkelingsstoornis. Een TOS komt namelijk in alle talen voor. Het is daarom belangrijk om bij ouders te informeren hoe hun kind zich in de thuistaal ontwikkelt. Gaat die ontwikkeling daar sneller, dan is een trage start in het Nederlands meestal geen reden tot zorg. Het kind heeft dan vooral baat bij sterk taalaanbod, voldoende taalruimte en feedback op taaluitingen.

Herkennen en begeleiden van de stille periode:

- Erken dat stilte een normaal onderdeel is van tweedetaalverwerving.
- Observeer non-verbale communicatie: oogcontact, gebaren, mimiek en reacties.
- Zorg voor voorspelbaarheid en veiligheid in routines.
- Reageer op wat het kind begrijpt, niet alleen op wat het zegt.
- Blijf rijke taal gebruiken in communicatie met het kind.
- Bespreek observaties met collega's en voorkom dat er te snel labels worden geplakt.

5. Brede intake: taalontwikkeling in de thuistaal

Zoals ook te lezen is in het hoofdstuk over ouderbetrokkenheid, vormt de brede intake een belangrijk onderdeel van het kennismakingsproces met ouders en leerlingen. Die brede intake is óók van grote waarde voor de taalontwikkeling.

Goede taalondersteuning begint bij inzicht in de eerste taal van een kind. De ontwikkeling in de thuistaal zegt veel over wat een kind nodig heeft om de Nederlandse taal te leren. Als een kind in de thuistaal nog weinig taalbegrip heeft, vraagt het aanleren van het Nederlands meer tijd, ondersteuning en inzet van de thuistaal op school.

Tijdens een brede intake wordt niet alleen gekeken naar medische en sociaal-emotionele informatie, maar ook naar taalontwikkeling. Om deze intake goed te doen, kun je gebruik maken van verschillende instrumenten. Zie het kader voor een overzicht hiervan.

Taalontwikkeling vraagt dus om een brede blik: één die verder gaat dan woordenschat en grammatica. Een kind moet gehoord worden en durven spreken, op welke manier dan ook. Door te blijven investeren in communicatie, in samenwerking met ouders en collega's, groeit niet alleen de taalvaardigheid van leerlingen, maar ook hun zelfvertrouwen en zelfstandigheid.

Instrumenten om taalontwikkeling in kaart te brengen (zie ook de bronnenlijst)

- ALDeQ-NL (LOWAN) – analyseert thuistaalontwikkelingen en omgevingsinvloeden.
- Speakaboo (Kentalis) – test spraakontwikkeling bij jonge kinderen.
- Siméa-handreiking – helpt bij het onderscheiden van TOS en tweedetaalachterstand.
- Q-BEx – meet taalbegrip en woordenschat bij meertalige leerlingen.
- LITMUS-NL – online taaltest voor meertalige kinderen (Universiteit Utrecht).
- KleurenSchat – hulpmiddel voor observatie van taalbegrip en taalproductie.

Good practice: communicatiekaarten als taalbrug

Structuurgroep Antoon van Dijkschool

In de structuurgroep van de Antoon van Dijkschool werkt leerkrachtondersteuner Leonie Verspaget met meertalige leerlingen. Zij begrijpen vaak meerdere talen. Bijvoorbeeld: naast Nederlands en hun thuistaal, ook Engels via YouTube.

Een van haar leerlingen begrijpt veel woorden, maar gebruikt deze nog beperkt in zinnen. Haar actieve woordenschat bevindt zich in de Leertaalperiode (2500–3500 woorden), terwijl haar taalproductie nog past bij de Redzaamheidsfase: korte, functionele woorden zoals ‘helpen’, ‘open’ of ‘wc’. Tijdens leesinstructie kan zij woorden en zinnen technisch goed lezen, maar zonder de juiste intonatie of betekenis.

Om haar taalontwikkeling verder te stimuleren, werkt Leonie sinds kort met communicatiekaarten van Score. Deze kaarten helpen de leerling om haar taal functioneel in te zetten én beter te begrijpen wat ze zegt. Het oefenen gebeurt stap voor stap.

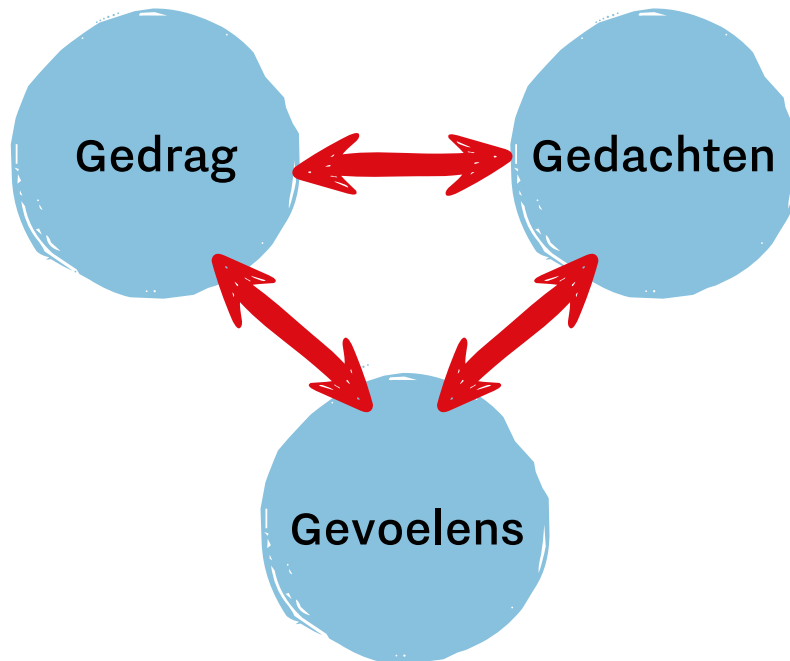
‘Wanneer ze zegt ‘wc’, lopen we samen naar de kaart. Ik wijs de plaatjes aan en zeg: ‘Juf, ik moet naar de wc.’ Zij herhaalt dat, en dan geef ik antwoord.’

De kaarten zijn een fijn hulpmiddel bij dagelijkse routines, zoals fruit eten en eenvoudige vragen. Zodra de leerling het nut van deze manier van communiceren ervaart, kunnen er meer kaarten ingezet worden. Zo groeit taalgebruik van losse woorden naar korte, betekenisvolle zinnen. En dat met ondersteuning van beeld, gebaren en context.

Emotietaal

1. Inleiding

Emoties en taal zijn nauw met elkaar verbonden. We zetten gedachten en gevoelens om in taal. Zie het als een driehoek: we ervaren iets, ons brein verwerkt dat en we proberen er woorden aan te geven.

Voor meertalige kinderen in het onderwijs is dit proces niet vanzelfsprekend. Wat als je de woorden voor je emoties (nog) niet kunt vinden? Of wat als je ze wel in je thuistaal kunt vinden, maar de mensen om je heen die taal niet begrijpen? Je ziet dan dat gevoelens non-verbaal worden geuit. Bijvoorbeeld door te verstijven, te huilen, te gillen, weg te lopen of juist overmatig behulpzaam te zijn.

In dit hoofdstuk laten we zien hoe je emotietaal kunt opbouwen met meertalige leerlingen.

'EMOTIETAAL BETEKENT VOOR MIJ DAT JE AAN KUNT GEVEN HOE JE JE VOELT. DIE TAAL MOET JE MET ELKAAR LEREN.'

- Kimberley van Berlo, leerkrachtondersteuner op de Antoon van Dijkschool

2. Waarom emotietaal een belangrijk thema is in het onderwijs: een veilig brein leert beter

Om te kunnen leren heeft het brein rust en veiligheid nodig. Een klein onderdeel van de hersenen speelt hierin een belangrijke rol: de amygdala. Je kunt dit orgaan zien als een rookmelder die voortdurend scant of een situatie (on)veilig is. Zodra de amygdala spanning, onzekerheid of stress signaleert, gaat de interne alarmbel af.

Op dat moment verandert de werking van het brein. De gebieden die nodig zijn om te leren, plannen, focussen en taal te verwerken worden minder actief. Het brein schakelt over van leren naar beschermen. Kinderen reageren dan vaak automatisch met een overlevingspatroon: vechten, vluchten, bevriezen of pleasen. Op school uit zich dat bijvoorbeeld in boosheid en duwen, wegkruipen onder een tafel, verstijven en niets meer zeggen of juist overdreven meewerken. Hoewel deze reacties er heel verschillend uitzien, hebben ze dezelfde oorsprong: het brein staat in een alarmstand.

In de meertalige context kan meespelen dat leerlingen emoties vaak vertalen naar de thuistaal en er nog geen Nederlandse woorden aan kunnen koppelen. Daardoor kost het extra energie en tijd om emoties te uiten en neemt de kans op misverstanden toe. In dit hoofdstuk laten we zien hoe je emotietaal kunt opbouwen met meertalige leerlingen.

3. Benoemen om te begrijpen

Wanneer de amygdala actief is, is het moeilijk om informatie te verwerken (cognitieve blokkade). Je kunt hier verwijzen naar het principe 'name it, to tame it'. Het betekent dat het benoemen van emoties kan helpen om spanning te verminderen. Benoemen wat er gebeurt en wat je voelt, helpt kinderen om meer grip te krijgen op emoties.

Een voorbeeld uit de praktijk: als je ziet dat een leerling tijdens het klimmen op een klimrek verstijft, geef daar dan woorden aan. Zeg: 'Ik zie dat je niet naar beneden durft, misschien vind je het spannend.' Je laat zo zien dat je de emoties ziet én helpt een kind om taal te koppelen aan die emoties. Door dit te blijven herhalen en betrouwbaar te zijn in reacties, help je kinderen om emotietaal te ontwikkelen.

**'ALS IK WOORDEN GEEF AAN WAT EEN KIND VOELT,
ZIE IK VAAK DAT DE SPANNING DAALT.'**

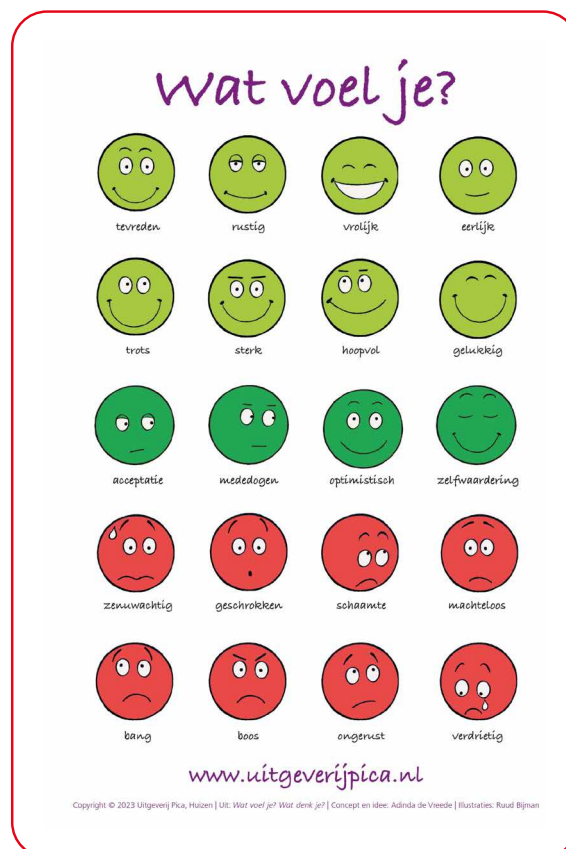
- Kimberley van Berlo, leerkrachtondersteuner op de Antoon van Dijkschool

4. Een meertalige gevoelswereld

Veel leerlingen voelen en denken in hun thuistaal, terwijl er op school vooral Nederlands gesproken wordt. Emotietaal sluit dan niet vanzelf aan. Door te begrijpen in welke taal een kind emoties ervaart, ontstaat ruimte om de flow tussen voelen, denken en spreken op gang te brengen.

Daarom helpt het om emotietaal meertalig aan te bieden. Dat kan bijvoorbeeld op deze manieren:

- Vraag waar een kind een gevoel precies ervaart en in welke taal dat gevoel het meest aanwezig is. Gebruik eventueel een lichaamskaart om het gesprek te openen. Dit geeft inzicht in de volgorde voelen–denken–spreken en helpt bepalen of er taal is voor dat gevoel, of dat die nog moet worden aangeleerd.
- Zet emotiewoorden uit de thuistaal naast de Nederlandse woorden en spreek ze, als dat kan, ook zelf uit. Schrijf woorden desnoods fonetisch op, zodat je ze als onderwijsprofessional herkenbaar kunt benoemen in de taal van het kind.
- Gebruik meertalige emotiekaartjes of woordenlijsten, zodat kinderen woorden kunnen koppelen aan hun binnenwereld.

Bron: uitgeverijpica.nl

- Betrek ouders actief bij het aanleveren van emotiewoorden en vraag hoe zij bepaalde gevoelens thuis benoemen.

Besef ook dat kinderen soms andere woorden aan een emotie koppelen dan wij. Zo kan een kind spreken over ‘schelden’ als het wordt aangesproken. Benoem dan rustig wat je wél doet, ‘ik scheld niet, ik zeg dat je rustig moet gaan zitten’, en blijf herhalen. Ook gewoonten zoals begroeten of oogcontact kunnen per cultuur verschillen en vragen om afstemming.

Soms komen cultuurverschillen subtiel aan het licht. Zo wordt het woord 'trots' in sommige culturen ervaren als opschepperig in plaats van positief. Door hierover met ouders in gesprek te gaan, voorkom je misverstanden in emotietaal.

Uit de praktijk

Een kind komt huilend uit de taxi en roept in de thuistaal steeds dezelfde twee woorden. Kimberley van Berlo, leerkrachtondersteuner op de Antoon van Dijkschool: 'Door een opname naar de ouders te sturen, werd duidelijk wat er speelde. Het kind had een poppetje thuis laten liggen en was daardoor in paniek. Een van de ouders stuurde een foto van het poppetje dat thuis lag. Vervolgens was de rust meteen terug.'

Herkenning en erkenning speelden hierin een grote rol. Doordat het kind zich gezien voelde en wist dat het poppetje veilig was, nam de spanning af. De foto zorgde voor snelle kalmering en bracht weer ruimte in het hoofd om verder te kunnen.

Gezien en herkend worden

Als een kind zich gezien voelt, zal het zich veiliger voelen en minder snel in een overlevingsstand schieten. Het zichtbaar maken van de culturele en talige achtergrond van kinderen op school kan daaraan bijdragen. Materialen die recht doen aan verschillen in uiterlijk, taal, herkomst en ervaring versterken dat gevoel van erkenning.

Diverse materialen helpen hierbij, zoals:

- Inclusieve pictogrammen. Kijk kritisch naar wie of wat je afbeeldt. Een moeder met sluik blond haar kan worden aangevuld met andere representaties, zoals een moeder met kroeshaar of hoofddoek. Ook ogenschijnlijk neutrale beelden, zoals een tent, kunnen voor leerlingen met een vluchtachtergrond beladen zijn.
- Boeken en filmpjes waarin verschillende culturen en talen voorkomen.
- Inrichting van speelhoeken met oog voor diversiteit, bijvoorbeeld servies of stoffen uit verschillende culturen.
- Voorbeelden die passen bij de achtergrond van leerlingen, zoals bouwwerken, dorpsgezichten, klederdrachten en tradities.
- Zichtbare thuishalen en landen van herkomst, bijvoorbeeld door vlaggetjes of kaartjes in de klas.

**'ALS EEN KIND MERKT: ALS IK IETS COMMUNICEER,
GEBEURT ER IETS, DAN GROEIT HET VERTROUWEN.'**

- Kimberley van Berlo, leerkrachtondersteuner op de Antoon van Dijkschool

5. Emoties aanleren in de klas

Emotietaal ontwikkelt zich niet vanzelf. Het vraagt om een aanpak die duidelijk én speels is. Door emotietaal door de dag heen te verweven en aan te sluiten bij de ontwikkelingsfase van leerlingen, groeit er stap voor stap een gezamenlijke taal voor emoties.

Emotieclusters bieden houvast

Voor veel leerlingen is het helpend om te werken met een klein aantal basisemoties. Zonder een helder concept van boos, bang, blij en verdrietig is het voor leerlingen moeilijk om complexere emoties te begrijpen. Dit basiscluster vormt de kern: het geeft houvast, taal en structuur. Door deze vier woorden eerst op meerdere manieren aan te reiken, ontstaat er ruimte om het emotiepalet later uit te breiden.

Het ondersteunt leerlingen wanneer deze basisemoties op verschillende manieren worden aangeboden. Denk aan visualiseren met pictogrammen of kleurkaarten, benoemen in herkenbare situaties en het uitdrukken van de emotie met mimiek, lichaamshouding of beweging. In woordenschatonderwijs heet dit semantiseren: je legt de betekenis uit met extra uitleg, uitbeelden en uitbreiden. Daarna volgt consolideren, het herhaald oefenen totdat het woord stevig verankerd is. Dit cyclische proces helpt de alarmbel omlaag te brengen, omdat het kind grip krijgt op wat het voelt en weet hoe het dat kan benoemen. Om (emotie)woordenschat structureel op te bouwen kun je gebruik maken van het didactische Viertaktmodel van Verhallen.

Vanuit het basiscluster kun je vervolgens verfijnen. 'Verdrietig' kan worden uitgebreid met teleurgesteld, gekwetst, wanhopig of machteloos. 'Boos' kan verder worden opgesplitst in geërgerd, gefrustreerd of woedend. Op deze manier bouw je taal op, vanuit hoge maar realistische verwachtingen. Tegelijkertijd geldt in het speciaal onderwijs dat de kalenderleeftijd vaak afwijkt van de emotionele leeftijd. Het blijft dus altijd maatwerk: sommige leerlingen hebben langere tijd alleen het basiscluster nodig, anderen kunnen sneller naar nuances.

Het werkt goed om emotieclusters te kiezen die passen bij wat leerlingen in de klas daadwerkelijk ervaren. In een gymles kunnen dat spanning en ontspanning zijn, bij moeilijke opdrachten onzekerheid en trots. Het gaat er steeds om dat je woorden aanbiedt die functioneel zijn voor de groep of het individu.

Emoties worden het beste aangeleerd in diverse contexten. Begrippen blijven hangen als je ze terug laat komen in gesprekken, tijdens instructies, bij praktijkmomenten of tijdens overgangen op de dag. Visuele ondersteuning versterkt dit: een poster, een foto van een herkenbare situatie, een overzicht in de klas of een eenvoudig emotie- en talenpaspoort per leerling. Wat je kiest hangt af van wat past bij de groep en bij de leerling: stop in je taal wat op dat moment functioneel en betekenisvol is.

Communicatienoodzaak creëren

Soms helpt het om de noodzaak tot communicatie te stimuleren. Als een kind bijvoorbeeld graag tekent en alle materialen daarvoor bij de hand heeft, bestaat de kans dat het kind 'in de bubbel' blijft. Er is namelijk geen noodzaak om te communiceren. Leg je het tekenmateriaal op een andere plek en moet het kind ernaar vragen? Dan ontstaat er een natuurlijk (noodzakelijk) moment om te communiceren. Dat opent vaak deuren om het even over gevoelens of emoties te hebben. Ook komt er zo ruimte om te observeren wat een kind non-verbaal uitstraalt.

Introduceren van emotietaal in de klas:

- Werk met herkenbare situaties uit de klas, zodat emotiewoorden direct verbonden worden aan betekenisvolle momenten.
- Combineer woorden met mimiek, gebaren en visuele ondersteuning. Dit maakt emoties toegankelijker voor leerlingen die (nog) niet in het Nederlands denken of voelen.
- Herhaal emoties op verschillende momenten op de dag, in verschillende contexten, om de koppeling tussen voelen–denken–spreken sterker te maken.
- Geef leerlingen keuzewoorden om uit te proberen, zodat ze kunnen verkennen welke woorden passen bij hun gevoel.
- Gebruik materialen die emoties eenvoudig en visueel maken. Veel scholen werken bijvoorbeeld met ‘Het kleurenmonster’. De kleuren uit dit prentenboek helpen leerlingen om gevoelens te categoriseren en te bespreken, zonder dat ze meteen precies de juiste woorden hoeven te vinden.
- Zet ook bekende metaforen in die helpen om gevoelens te reguleren, zoals een lekkende ballon (energie of spanning die wegloopt) of een muurtje om het hart (veiligheid versus afstand). Deze beelden geven taal aan wat kinderen vaak nog niet onder woorden kunnen brengen.
- Films kunnen een krachtige ingang zijn. Binnenstebuiten (‘Inside Out’, Pixar) wordt in veel NT2- en meertalige settings gebruikt omdat elke emotie een eigen personage heeft. De combinatie van beeld, kleur en geluid maakt emoties herkenbaar en opent waardevolle gesprekken over innerlijke beleving.

Gebruik van metaforen

Niet iedere leerling kan emoties direct verwoorden. Metaforen bieden dan een veilige en speelse manier om gevoelens op afstand te verkennen. Door een beeld te gebruiken in plaats van een woord ontstaat er ruimte om spanning te herkennen zonder dat een leerling meteen over zichzelf hoeft te praten. Veelgebruikte metaforen zijn een ballon die steeds voller wordt en even moet leeglopen, een vulkaan die begint te borrelen voordat hij uitbarst en een thermometer die langzaam oploopt wanneer de spanning stijgt. Ook de metafoor van een alarmbel helpt leerlingen begrijpen dat hun brein op dat moment vooral bezig is met veiligheid en dat leren dan even niet lukt.

In de praktijk werken visuele metaforen zoals een muurtje om je hart (als beeld voor veiligheid of afstand) of kleuren die een emotie vertegenwoordigen (zoals in ‘Het kleurenmonster’). Het kind kan aangeven welke kleur of welk beeld past bij het moment, zonder dat er direct taalproductie nodig is. Deze beelden kalmeren, geven erkenning en helpen leerlingen stap voor stap woorden te koppelen aan wat zij voelen.

Werken aan een veilige klas

Emotietaal werkt het best in een klas waarin leerlingen zich veilig en ontspannen voelen. Ademhalingsoefeningen zijn een laagdrempelige manier om spanning te verlagen. Uit onderzoek blijkt dat de amygdala hier direct op reageert. De stress zakt en de alarmbel-reactie neemt af: van een individueel kind, de klas als geheel en bij jezelf als onderwijsprofessional. Denk aan ademhalingsoefeningen zoals bellen blazen, een denkbeeldige kaars uitblazen of vingertracen langs de hand: het zijn simpele vormen die het lichaam helpen ontspannen. Het is aan te raden om deze oefeningen een structurele plek te geven in de dagplanning.

Co-regulatie speelt hierbij een belangrijke rol. Leerlingen spiegelen onbewust het tempo, de stem en de houding van de volwassene. Een rustige onderwijsprofessional werkt vaak kalmerend, zeker wanneer die rust wordt ingebed in vaste rituelen. Een welkomstritueel bij binnenkomst, een korte emotie check-in, een voorspelbare overgang naar pauze of een afsluitmoment aan het einde van de dag: dit soort routines bieden houvast en verminderen stress. Hierbij kan bijvoorbeeld het Process Communication Model (PCM) houvast bieden. Dit geeft de leerkracht handvatten om af te stemmen op elke leerling en een helder onderscheid te maken tussen wie ze zijn en wat ze aan gedrag laten zien. PCM kan docenten helpen om positief te anticiperen op negatief gedrag.

**'VOORBEELDGEDRAG IS ESSENTIEEL.
ALS IK GESTREST BEN, MERK IK DAT METEEN ALS
IK NAAR DE KLAS KIJK.'**

- Kimberley van Berlo, leerkrachtondersteuner op de Antoon van Dijkschool

Ook werken aan het aangeven van grenzen kan helpen om tot een veilige omgeving te komen. Leerlingen ervaren zo dat ze zelf invloed hebben. Denk hierbij ook aan duidelijke afspraken over bijvoorbeeld oogcontact of begroeten. Leerlingen die thuis andere omgangsvormen gewend zijn, hebben baat bij expliciete uitleg en visuele ondersteuning, zodat verwachtingen helder zijn en veilig aanvoelen.

Aansluiten bij de ontwikkelingsleeftijd

Leerlingen in het (speciaal) onderwijs ontwikkelen zich vaak ongelijk. Emotietaal werkt het best wanneer die aansluit bij de laagste ontwikkelingsleeftijd. Let op: houd wel hoge verwachtingen en bouw emotieclusters uit als dit mogelijk is.

Wat helpt:

- Bied veiligheid.
- Gebruik eenvoudige woorden en beeld uit.
- Werk met korte, herkenbare routines.
- Laat leerlingen emoties verwerken via spel, beweging en herhaling.

Emoties in de stille periode

Veel meertalige leerlingen maken een stille periode door. Ze spreken dan weinig, maar voelen veel. Het is belangrijk om die stilte te herkennen als onderdeel van ontwikkeling.

Wat helpt:

- Laat leerlingen wijzen naar emotiekaarten.
- Gebruik gebaren voor basisemoties.
- Benoem kort wat je ziet en observeer non-verbale communicatie.
- Zet eenvoudige communicatiehulpmiddelen in.

Good practice

3 vragen over de rusttent in de Antoon van Dijkschool

1: Wat is een rusttent?

In het klaslokaal in de school staat een eenvoudige rusttent. Het is niet meer dan een tafel met een doek erover, met een knusse inrichting met kussens en spelletjes. Hier kunnen leerlingen zich even terugtrekken als ze overprikkeld zijn. De tent staat bewust in de klas, zodat de onderwijsprofessional contact kan houden met de klas én met het kind dat even de rust opzoekt.

2: Waarom werkt het?

De rusttent helpt bij het reguleren van emoties. Met zo'n tent laat je zien: je mag boos zijn of huilen, daarna zoeken we weer rustig contact.

3: Wat levert het in de praktijk op?

De rusttent voorkomt escalatie en helpt kinderen hun emoties te uiten. De tent sluit aan op het gedrag dat leerlingen vaak als vanzelf laten zien: de vluchtreactie. Ze kruipen dan bijvoorbeeld onder een tafel of lopen weg. Deze vertrouwde plek biedt een veilige manier om de rust op te zoeken, waarna kinderen zich stap voor stap weer kunnen aansluiten bij de klas.

Ouderbetrokkenheid

Mét ouders, niet voor ouders

In dit whitepaper gebruiken we de termen 'ouderbetrokkenheid' en 'ouders'.

Waar je 'ouders' leest, mag je ook 'verzorgers' lezen.

1. Inleiding

Samenwerken met ouders is een van de belangrijkste én meest uitdagende onderdelen van het onderwijs. Elke ouder is anders en brengt een eigen achtergrond, taal, cultuur en verwachtingen met zich mee. Ouderbetrokkenheid vraagt om sensitiviteit, flexibiliteit en wederzijds begrip.

'OUDERS ZIJN DÉ EXPERTS OVER HUN KIND.
WIJ KUNNEN NIET ZONDER HEN.'

- Elke Derks, orthopedagoog op de Prins Willem-Alexanderschool

Wat is ouderbetrokkenheid?

Ouders kunnen op verschillende manieren betrokkenheid tonen. Ouderparticipatie op school is maar één vorm van ouderbetrokkenheid en ook niet de belangrijkste vorm. Ouders kunnen helpen op school of naar ouderavonden komen, maar kunnen ook thuis veel doen. Een kind is erbij gebaat als de ouder thuis betrokkenheid toont bij dat wat er op school of op de opvang gebeurt. Van jong tot oud blijkt de thuisbetrokkenheid van ouders de grootste invloed te hebben op de leerprestaties, maar ook op de motivatie en de zelfwaardering van leerlingen.

Wat vraagt het van de school?

Ouderbetrokkenheid groeit niet vanzelf. Het begint bij een duidelijke visie op ouderbetrokkenheid en heldere verwachtingen voor zowel ouders als onderwijsprofessionals. Scholen die hier bewust aan werken, ontdekken dat het draait om verbinden, experimenteren en blijven bijstellen.

Wat vraagt het van de onderwijsprofessional?

Voor onderwijsprofessionals vraagt ouderbetrokkenheid om meer dan informeren of organiseren. Het gaat om basiskwaliteiten die bij goed leraarschap horen: verbinden door te communiceren, inleven zonder oordeel en professioneel handelen met reflectie op eigen grenzen en keuzes.

Wie hierin investeert, ziet dat die moeite loont. Ouders voelen zich meer gehoord, leerlingen krijgen steun vanuit huis en school, en het onderwijs sluit beter aan bij de leefwereld van het kind.

Een rijke taalomgeving werkt twee kanten op

Onderzoek laat zien dat taalontwikkeling niet alleen op school plaatsvindt, maar juist in de wisselwerking tussen thuis en school. Ouders spelen daarin een belangrijke rol. Door voor te lezen, gesprekken te voeren en verhalen te delen in de thuistaal, versterken zij de taalbasis van hun kind. In het speciaal onderwijs, waar veel leerlingen taalzwak zijn, is dat effect nog groter. Een kind dat woorden in de thuistaal begrijpt, leert sneller ook de Nederlandse vertaling en ontwikkelt zo een beter taalbegrip.

2. Uitdagingen én kansen bij meertalige ouders

Wanneer we inzoomen op meertalige ouders, valt op dat communicatie niet altijd vanzelf gaat. Sommige ouders spreken het Nederlands beperkt, waardoor informatie niet altijd begrepen of gelezen wordt. Ook worden binnen het onderwijs regelmatig vaktermen gebruikt die niet altijd duidelijk zijn. En niet iedereen weet de digitale weg te vinden om bijvoorbeeld eenvoudig berichten te vertalen.

Taal is echter maar één kant van het verhaal. Ook culturele verschillen spelen een rol, bijvoorbeeld in gewoonten, omgangsvormen en de manier waarop onderwijs wordt beleefd. In sommige landen duurt het basisonderwijs korter of gaan jongeren al vroeg aan het werk. Ook het speciaal onderwijs is lang niet overal op dezelfde manier ingericht. Daarnaast kennen we in Nederland een stapelsysteem, waarin de leerling steeds een stapje naar een nieuw, passend niveau kan maken. Niet alle landen hebben dit. Het is belangrijk dat ouders dit begrijpen, zodat ze beter weten wat ze kunnen verwachten.

In sommige culturen vinden ouders het bovendien niet vanzelfsprekend om vragen te stellen of mee te denken met school. Dat betekent niet dat zij ongeïnteresseerd zijn, maar dat het contact anders vorm moet krijgen. Het helpt om je daarvan bewust te zijn en het gesprek daarover open te voeren.

Communicatie die verbindt

Open en toegankelijke communicatie is belangrijk. Elk gesprek is een kans om verbinding te maken: met elkaar, met de taal en met de samenleving. Ouderbetrokkenheid groeit wanneer scholen aansluiten bij de drie psychologische basisbehoeften van ouders:

- **Autonomie:** Geef ouders ruimte om mee te denken en keuzes te maken die passen bij hun kind.
- **Verbondenheid:** Toon oprechte interesse in de achtergrond, opvoedingsvisie en verwachtingen van ouders.
- **Competentie:** Sluit aan bij de taalvaardigheid en mogelijkheden van ouders. Gebruik begrijpelijke taal, herhaal belangrijke informatie en ondersteun met pictogrammen of visuele hulpmiddelen.

Gebruik communicatie niet alleen om te informeren, maar vooral om te verbinden.

Verwachtingen bespreken

Het speciaal onderwijs in Nederland staat internationaal hoog aangeschreven. Ouders uit andere landen die vanwege de ondersteuningsbehoefte van hun kind bewust kiezen voor werken in Nederland, doen dat vaak met hoge verwachtingen. Die betrokkenheid is waardevol, omdat het laat zien dat ouders geloven in de groei en mogelijkheden van hun kind.

Juist daarom is het belangrijk om samen verwachtingen te verkennen. Bespreek hoe het kind tot nu toe is ondersteund en welk beeld ouders hebben van het Nederlandse onderwijs. Vraag wat zij hopen dat hun kind bereikt en wat zij belangrijk vinden in diens ontwikkeling. Geef realistische informatie over de mogelijkheden. Zo ontstaat een haalbaar en gedeeld beeld, met het kind als gezamenlijk uitgangspunt. Blijf hierover ook binnen het team in gesprek.

3. De eerste stap: het opbouwen van een relatie

Ouderbetrokkenheid begint met het opbouwen van een vertrouwensrelatie. Dat geldt voor alle ouders en dus ook voor meertalige ouders. Een goede manier om dat vertrouwen te laten groeien, is door het schooljaar bijvoorbeeld te beginnen met een startgesprek. Zo'n gesprek gaat verder dan schoolzaken alleen: het draait om de achtergrond van het kind en de omgeving, zoals het land van herkomst, eerder onderwijs, de thuistalen, eventuele ervaringen of trauma's en de verwachtingen richting school en de toekomst.

Het startgesprek

Volgens Peter de Vries, expert op het gebied van ouderbetrokkenheid, is het voornaamste doel van een startgesprek het opbouwen van een relatie en het bevorderen van samenwerking tussen ouders, de onderwijsprofessional en de leerling. Het gaat hierbij niet alleen om het uitwisselen van informatie, maar om het creëren van een gezamenlijk inzicht en gedeelde verantwoordelijkheid voor het leerproces van het kind.

De belangrijkste doelen zijn:

- Kennismaken en relatieopbouw: Het gesprek is een essentieel moment om elkaar op een informele manier te leren kennen en een vertrouwensband op te bouwen.
- Wederzijdse verwachtingen afstemmen: Er wordt gesproken over wat zowel de school als de ouders van elkaar en van de leerling verwachten gedurende het schooljaar.
- Inzicht krijgen in de leerling: Ouders, en als het mogelijk is ook het kind, krijgen de ruimte om te vertellen over de interesses, hobby's, talenten en specifieke behoeften van de leerling. Dit helpt de onderwijsprofessional om beter aan te sluiten bij het individuele kind.
- Samenwerking realiseren (Ouderbetrokkenheid 3.0): De Vries pleit voor 'Ouderbetrokkenheid 3.0', waarbij ouders meedenken, meebeslissen en meedoen, in plaats van alleen maar geïnformeerd te worden. Het startgesprek is de basis om deze samenwerking op gang te brengen.

Steeds meer scholen organiseren deze gesprekken aan het begin van het schooljaar, vaak met de ouders én de leerling. Dat is een waardevol moment om elkaar echt te leren kennen en de samenwerking vanaf het begin vorm te geven.

**'INFORMEEL GAAT VOORAF AAN FORMEEL.
EERST TIJD VOOR THEE.'**

- Maja Zuiderveld, expert meertaligheid bij Bureau D'r Bij

Hulpmiddelen bij het voeren van gesprekken

Door taalverschillen kan het voeren van zo'n (informeel) gesprek uitdagend zijn, maar er is veel mogelijk om de drempel te verlagen. De inzet van pictogrammen, tekeningen en gebaren helpt om situaties en emoties te verduidelijken. Binnen het speciaal onderwijs zijn veel van deze hulpmiddelen beschikbaar, maar ze worden niet altijd ingezet voor oudercontact.

Het kaartspel Startgesprek Ouderbetrokkenheid 3.0 is zo'n praktisch hulpmiddel. De kaarten helpen om belangrijke thema's aan bod te laten komen, zonder dat het gesprek vooraf vastligt. Zo ontstaan open, gelijkwaardige gesprekken waarin ouders zich gehoord voelen en de basis wordt gelegd voor wederzijds vertrouwen.

De expertiseschil van Samen Leren in Diversiteit, die uit meertalige pedagogische ondersteuners bestaat, kan uitkomst bieden. Daarnaast kunnen vertaalapps, de tolkentelefoon en de Babelbeer (een AI-gestuurde tool waarmee kinderen taalverschillen kunnen overbruggen) helpen. Dat geldt ook voor de inzet van collega's die de thuistaal spreken én de cultuur begrijpen. Ga juist zorgvuldig om met situaties waarin kinderen voor hun ouders tolken: dat kan voor misverstanden of spanning zorgen, zeker wanneer gevoelige onderwerpen ter sprake komen.

Bron: Radboud Universiteit

Hulpmiddelen bij het voeren van gesprekken

Een bruikbaar vertrekpunt voor een cultuur van ouderbetrokkenheid is het model van Epstein, waarin zes typen ouder-, school- en gemeenschapsparticipatie worden genoemd:

- Ouders ondersteunen bij opvoeding.
- Effectieve communicatie met ouders.
- Vrijwilligerswerk en participatie van ouders.
- Leren thuis.
- Gezamenlijke besluitvorming.
- Samenwerking met de bredere gemeenschap.

Door dit model bewust te gebruiken, houden scholen zicht op verschillende fasen en vormen van samenwerking. Een goede mix zorgt ervoor dat alle ouders zich betrokken kunnen voelen.

4. Ontmoeting mag, maar is geen must

In het speciaal onderwijs is het contact met ouders minder vanzelfsprekend dan in het regulier onderwijs. Veel leerlingen worden met leerlingenvervoer gebracht en gehaald, waardoor de natuurlijke contactmomenten met school minder zijn dan bij het regulier onderwijs.

Juist daarom is het belangrijk om bewust te investeren in momenten van ontmoeting. Het schoolplein eerder openstellen, koffie- of theemomenten organiseren of ouders uitnodigen voor een informele activiteit helpt om het contact te versterken.

'ETEN VERBINDT. MET EEN KOP KOFFIE OF EEN HAPJE KOM JE
SOMS DICHTER TOT ELKAAR DAN MET DUIZEND WOORDEN.'

– Monique van Sprang, intern begeleider SO en taalcoördinator bij MBS Eindhoven

Uit verschillende studies blijkt dat betrokkenheid thuis de meeste invloed heeft op schoolsucces van kinderen, meer dan ouderbetrokkenheid op school. Denk aan ouders die samen met hun kind iets bakken voor een schoolactiviteit of in hun thuistaal voorlezen. Ook dat zijn vormen van verbinding tussen thuis en school.

Voorbeelden van communicatie op afstand:

- Bel regelmatig met ouders die niet of minder vaak op school te zien zijn.
- Stuur ouders foto's en filmpjes om ze op de hoogte te houden.

Tot slot: ouders kunnen naar school komen, maar als dat om wat voor reden dan ook complex is, kan de school ook naar ouders komen. Denk aan een huisbezoek of een online-meeting.

5. Toegankelijke communicatie, de juiste mix

Meertalige ouders binnen en buiten de school goed bereiken, vraagt om inclusieve en toegankelijke communicatie. De standaard nieuwsbrief is vaak te talig of moeilijk te begrijpen. Zoek daarom naar een goede mix van communicatiemiddelen: korte berichten met meer beeld dan tekst, gesproken boodschappen of een telefoontje in plaats van een e-mail. Websites als Schrijfsimpel, Is het b1? of de Lees Simpel App helpen je om teksten begrijpelijk te maken. Gebruik eenvoudige taal, vermijd vakjargon en test bij ouders of de boodschap goed overkomt.

Communiceer op verschillende manieren:

- Nieuwsbrieven of korte berichten.
- Losse e-mails of appberichten.
- Brieven met beeldondersteuning.
- Ingesproken berichten.
- Telefoongesprekken.
- Activiteiten of thema-avonden op school.
- Inloopmomenten.
- Voorleesmomenten in de thuistaal.

Houd hier bij alle communicatiemomenten rekening mee:

- Houd het kort en duidelijk.
- Gebruik eenvoudige taal.
- Ondersteun waar mogelijk met beeld.

Gebruik communicatie met name om te **verbinden**. Zo voelen ouders zich echt onderdeel van de school. Of dat nu op het plein is, met een kop koffie of thuis aan de keukentafel met een boek in hun eigen taal.

Checklist oudercommunicatie meertalige ouders in het onderwijs:

- Blijf investeren in de relatie.
- Gebruik eenvoudige taal, geen vaktermen.
- Gebruik korte zinnen.
- Ondersteun taal met beeld of pictogrammen.
- Combineer verschillende vormen van communicatie.
- Controleer of ouders de boodschap goed begrepen hebben.
- Bied ruimte voor vragen of terugkoppeling.

6. Samen naar meer ouderbetrokkenheid

Door ervaringen te delen, groeit het inzicht in wat goed werkt. Leren van elkaar, bijvoorbeeld via kennisnetwerken of ontmoetingen met andere scholen, kan daarbij helpen. Samen zoeken naar nieuwe manieren van contact en samenwerking maakt het onderwijs sterker én inclusiever.

'JE HOEFT NIET ALTIJD MEE TE BEWEGEN
MET DE ANDER, MAAR PROBEER WEL TE BEGRIJPEN
WAAR DIE ANDER VANDAAN KOMT.'

– Monique van Sprang, intern begeleider SO en taalcoördinator bij MBS Eindhoven

Good practice

EEN KIJKJE IN DE PRAKTIJK: ZO WERKT DEZE SCHOOL AAN OUDERBETROKKENHEID IN EEN MEERTALIGE CONTEXT

Bij MBS Eindhoven (SO, locatie Leuvenlaan) heeft 53 procent van de gezinnen een meertalige achtergrond. In totaal spreken ouders en leerlingen samen meer dan dertig thuistalen. Monique van Sprang, intern begeleider en taal- en burgerschapscoördinator, vertelt hoe haar school stap voor stap werkt aan meer ouderbetrokkenheid.

Hoe heten jullie nieuwe meertalige ouders welkom?

‘Dat doen we met een startgesprek. Dat is geen standaard intake met formulieren, maar een open gesprek waar we echt de tijd voor nemen. Het doel is ontmoeten en verbinden en het uitspreken van wederzijdse wensen en verwachtingen. We willen ontdekken: wie is deze ouder, waar komt het gezin vandaan en wat vinden zij belangrijk?’

Ook zoomen we in op het onderwijs in het land van herkomst. Het is belangrijk om dat te weten. Soms zien we bijvoorbeeld dat kinderen pas vanaf hun zevende naar school gaan. Die informatie geeft veel context en helpt ons beter begrijpen wat een kind nodig heeft om zich hier prettig te voelen.’

Hoe gaan jullie om met de taalbarrière?

‘Dat vraagt wat van onze creativiteit, omdat er niet altijd kant-en-klare oplossingen zijn. Vaak moeten we die oplossingen zelf ontwerpen. Zo tekenen we vaak, gebruiken we pictogrammen of proberen we met gebaren iets duidelijk te maken. Soms zetten we de tolkentelefoon in. Het belangrijkste is dat de boodschap goed overkomt.’

Communicatie is ook kijken, luisteren en respect tonen. Ouders voelen het als je oprecht moeite doet om hen te begrijpen, zelfs als dat niet altijd vlekkeloos verloopt.'

Jullie hebben de laatste jaren verschillende stappen gezet om ouders actiever bij de school te betrekken. Kun je daar iets over vertellen?

'Ja, dat doen we heel bewust. We willen ouders niet alleen welkom heten, maar echt uitnodigen om mee te doen. Niet vóór hen, maar mét hen.

Een concreet voorbeeld is dat we het schoolplein tien minuten eerder openstellen. Dat lijkt klein, maar het zorgt ervoor dat ouders elkaar kunnen ontmoeten, even kunnen praten of de onderwijsprofessional informeel kunnen aanspreken. Die momenten zijn heel waardevol.

Daarnaast organiseren we sinds kort ouderinlopen, waarbij ouders een kijkje kunnen nemen in de school. Zo zien ze wat hun kind doet en kunnen ze vragen stellen aan het ondersteuningsteam. Soms komen er drie ouders, soms twintig, maar ieder contactmoment telt. Je merkt daarna dat ouders zich steeds meer op hun gemak voelen en de weg naar school beter weten te vinden.'

Wat levert dat op?

'We hopen dat het verbinding oplevert. Dat ouders meer vertrouwen krijgen, sneller hun vragen stellen en vaker meedenken.'

Wat zou je andere scholen willen meegeven?

'Begin klein en wees nieuwsgierig. Stel vragen, luister en laat zien dat je wilt begrijpen. Je hoeft niet meteen een groot plan te hebben. Het gaat om houding en aandacht.

En blijf leren van elkaar. In het Lerend netwerk meertaligheid en diversiteit SO/VSO delen we ervaringen met andere scholen. Dat helpt enorm. Uitdagingen horen erbij, maar samen kom je verder.'

Bronnen:

Kernpublicaties

Broekhuizen, M., Van Gils, F., Slot, E., Brasileiro Reis Pereira, I., Kortekaas, J. en Oudega, L. (2024). Bouwen aan grenzeloos goed onderwijs in de Brainportregio. Een onderzoek naar de relatief hoge instroom van niet-Nederlandstalige leerlingen in het speciaal onderwijs én mogelijke oplossingen voor het gehele primair onderwijs. Universiteit Utrecht. Geraadpleegd via:

[Bouwen_aan_grenzeloos_goed_onderwijs_in_de_Brainportregio_24-6-24__1_.pdf](#)

Hajer, M. en Smit, J. (2022). Meer dan woordenschat alleen: Talenbewust lesgeven door de schoolvakken heen. In J. Duarte, M. Günther-Van der Meij, C. Frijns, en B. Gezelle Meerburg (Eds.), Talenbewust lesgeven: Aan de slag met talige diversiteit in het basisonderwijs (pp. 179–199). Bussum: Coutinho.

Kennisrotonde. (2022). Wat zijn effectieve communicatiemethoden om ouders in kwetsbare situaties in het speciaal basisonderwijs te betrekken? (KR. 1421) Geraadpleegd via:

[Wat zijn effectieve communicatiemethoden om ouders in kwetsbare situaties in het speciaal basisonderwijs te betrekken?](#)

Paradis, J., Genesee, F. en Crago, M. (2021). Dual Language Development and Disorders: A Handbook on Bilingualism and Second Language Learning. Paul H. Brookes Pub Co.

Instrumenten en hulpmiddelen

Richtlijn Taalontwikkeling

JGZ-richtlijn Taalontwikkeling biedt professionele handvatten voor het monitoren, signaleren en begeleiden van taalontwikkeling en achterstanden bij jeugdigen, inclusief instrumentoverzichten en ontwikkelingsmijlpalen.

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (2023, augustus). Richtlijn Taalontwikkeling [PDF].

<https://www.jgzrichtlijnen.nl/wp-content/uploads/2024/08/Richtlijn-Taalontwikkeling.pdf>

Handreiking Uniforme signalering van taalachterstanden bij jonge kinderen

Voormalige, uitgebreide handreiking voor signalering van taalachterstanden bij jonge kinderen, integrerend Van Wiechen en aanvullende instrumenten.

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (2013). Handreiking taalsignalering [PDF].

https://www.ncj.nl/wp-content/uploads/media-import/docs/handreiking_taalsignalering_web.pdf

ALDeQ-NL (Alberta Language and Development Questionnaire, Nederlandstalige versie)

ALDeQ-NL is een oudervragenlijst voor de moedertaalontwikkeling van meertalige kinderen, gebruikt bij screening en onderscheid tussen taalachterstand en TOS.

<https://www.lowan.nl/po/lesmateriaal/aldeq-nl/>

Speakaboo

Speakaboo is een gratis tool (app) voor het screenen van spraakontwikkeling bij meertalige kinderen via spelvorm en geluidsopname-analyse.

<https://www.kentalis.nl/speakaboo>

Q-BEx (Questionnaire-Based Exposure tool)

De Q-BEx is een online aanpasbare tool om taalervaringen en taalachtergrond van meertalige kinderen systematisch in kaart te brengen.

<https://www.q-bex.org/?lang=nl>

LITMUS-NL (Language Impairment Testing in Multilingual Settings, Nederlandstalige versie)

Handleiding en instrumentontwikkeling voor LITMUS-NL, een testbatterij voor het signaleren van taalontwikkelingsstoornissen bij meertalige kinderen.

<https://dab.sites.uu.nl/wp-content/uploads/sites/528/2022/01/Handleiding-LITMUS-NL-haalbaarheidsonderzoek-1.pdf>

KleurenSchat

KleurenSchat is een observatie-instrument voor receptieve woordenschat van kleuters en jonge leerlingen, inzetbaar voor taalontwikkeling, inclusief NT2.

https://www.boom.nl/primair-onderwijs/101-111_KleurenSchat

Communicatiekaarten Score

Symbolenvocabulaire en communicatiemiddel Score, gericht op kern- en randwoordenschat voor taalontwikkeling (bijv. in Communicatiehulpmiddelen-context).

(Instrumenttitel; toegevoegde website-verwijzing ter context)

<https://rdgkompagne.nl/hulpmiddelen/score-voor-mind-express/>

Moedint2

In deze app zijn moedertaal specifieke problemen en kansen bij het leren van Nederlands verzameld.

[Moedint2](#)

Meertaligheid en taalstoornissen

Een hulpmiddel voor professionals die te maken krijgen met meertalige kinderen die worden doorverwezen met een vermoeden van een taalontwikkelingsstoornis (TOS).

[MEERTALIGHEID EN TAALSTOORNISSEN - Overzicht Talen](#)

Wil je meer weten? Deze websites bieden verdieping

- www.inclusieevakdidactiek.nl
- [Aandacht voor alle taaldomeinen in het speciaal onderwijs | Onderwijskennis](#)
- [Taal- en leesonderwijs in het speciaal onderwijs | Onderwijskennis](#)
- [2.1.2 Ontwikkelingsfasen - Nederlands Centrum Jeugdgezondheid](#)